

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК ОСНОВНИЙ АСПЕКТ ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ

УДК 378.12.046

Зоряна Андрійовська, аспірант кафедри математики,
інформатики та методики їх викладання у початковій школі
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК ОСНОВНИЙ АСПЕКТ ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ

У статті висвітлено проблему підвищення рівня професійної компетентності науково-педагогічних працівників вищого навчального закладу, запропоновано шляхи її вирішення через створення індивідуальної траєкторії підвищення рівня їхньої професійної компетентності.

Ключові слова: професійна компетентність, професійний розвиток, самоефективність, педагогічна самоефективність.

Лит. 9.

Зоряна Андрійовская, аспирант кафедры математики,
информатики и методики их преподавания в начальной школе
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

ПРОФЕСИОНАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ ПЕДАГОГА КАК ОСНОВНОЙ АСПЕКТ ЕГО ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ САМОЭФЕКТИВНОСТИ

В статье раскрыта проблема повышения уровня профессиональной компетентности научно-педагогических работников высшего учебного заведения, предложены пути ее решения методом создания индивидуальной траектории повышения уровня их профессиональной компетентности.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, профессиональное развитие, самоэффективность, педагогическая самоэффективность.

Zoryana Andriyovska, Postgraduate Student of the Mathematics,
Science and Methodology of Teaching in Primary Schools Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE TEACHER AS A MAJOR ASPECT OF SELF-EFFICACY

The article deals with the problem of improving the professional competence of the scientific and pedagogical staff of the university, the ways of solving it by creating the individual trajectories of enhancing their professional competence.

Keywords: the professional competence, professional development, self-efficacy, pedagogical self-efficacy.

Постановка проблеми. Сучасний етап розбудови незалежної української держави ознаменувався переосмисленням проблем становлення і розвитку системи педагогічної освіти. Професійна підготовка сучасного вчителя перебуває в епіцентрі уваги державних діячів, наукової еліти та громадськості.

Гуманістична зорієнтованість освітнього простору вищої школи актуалізує процеси удосконалення фахової підготовки майбутнього вчителя у поєднанні з його особистісним розвитком. В умовах сьогодення конкурентоздатність майбутніх педагогів залежить не тільки від якості оволодіння ними сучасними професійними знаннями, ступеня їх педагогічної та інформаційної культури, уміння мислити й діяти в системі педагогічної науки, а й значною мірою від рівня гармонійного розвитку особистісних характеристик – ініціативності,

цілеспрямованості, самодостатності та самоефективності.

Педагогічна самоефективність майбутнього вчителя початкових класів передбачає зусилля, спрямовані на розвиток власної професійної компетентності, розкриття свого потенціалу, що веде до подальшого самовдосконалення, спрямовує духовну активність майбутнього педагога на досягнення ефективного результату в професійній діяльності.

Аналіз основних досліджень. Останнім часом феномен самоефективності привертає все більше уваги як вітчизняних, так і зарубіжних учених (Т. Вольфовська, Т. Гордєєва, Т. Левченко, С. Логінов, Л. Мальц, Л. Мірзаянова, Н. Назаренко, І. Осадчева, Н. Пов'якель, В. Солнцева, А. Федосєєва, Т. Хорошко, В. Венкатеш, З. Курлянд та ін) і досліджується у таких галузях: психологія, педагогіка, управління, інформаційні технології та ін.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК ОСНОВНИЙ АСПЕКТ ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ

Мета статті – полягає в обґрунтуванні комплексу організаційно-педагогічних умов, що забезпечують формування педагогічної самоефективності майбутніх учителів початкових класів.

Виклад основного матеріалу. Конкретизація сутності поняття професійної самоефективності майбутніх учителів початкових класів потребує детального аналізу наукових першоджерел із цієї проблеми. Оскільки у вітчизняній науково-педагогічній літературі цей термін відсутній, звернемося до досліджень зарубіжних авторів, у яких цей конструкт посідає одне з центральних місць.

Задля формування педагогічної самоефективності майбутніх учителів початкових класів, пропонуємо враховувати фактори, визначені автором даного поняття. Серед них: минулий досвід успіхів та невдач, спостереження за досягненнями інших людей, вербальне переконання та емоційний стан [1].

А. Бандура відводить центральну роль когнітивним і особистісним компонентам, які організовують і регулюють діяльність людини та важливим фактором самоефективності є минулий досвід успіхів та невдач у спробі досягти бажаних результатів [1]. На думку науковця, успішні дії підвищують самоефективність, тоді як невдачі здатні понизити її. Одним із способів набуття позитивного досвіду в педагогічній діяльності є ділові ігри. Застосування ділових ігор дозволяє ввести студентів в ігрове моделювання педагогічних явищ, надавати в ході гри майбутнім учителям нового професійного досвіду [1, 15].

Сучасні німецькі психологи М. Єрусалем, Р. Шварцер та російський психолог В. Ромек уточнили та розширили поняття, зробивши вагомий внесок у розробку методики дослідження самоефективності. Т.О. Гордєєва у своїх працях зосередила увагу на проблемі зв'язку самоефективності особистості зі специфікою домінуючої мотивації досягнення [2, 215]. Як стверджують американські дослідники Шенен-Моран та Вулфолк, самоефективність повинна бути важливим компонентом програми професійної підготовки учителя. У цьому контексті автори зазначають, що "самоефективність учителя – це поняття, яке не можуть собі дозволити ігнорувати ні дослідники-теоретики, ні практики". Як ідеться далі, чим більше самоефективність задіяна у процесах підкріплення мотивації та саморегуляції майбутніх учителів, тим більшими будуть їхні досягнення з навчальних предметів.

Професійної самоефективності майбутніх

учителів, які є актуальними як у вітчизняній, так і зарубіжній науці, ми констатуємо відсутність єдиного підходу до трактування означеного феномену. Найчастіше фігурує розуміння самоефективності учителя як віри цього суб'єкта у свої можливості здійснювати діяльність, а також власний розвиток у процесі досягнення професійних цілей та завдань [5, 4].

Факторами формування педагогічної самоефективності майбутніх учителів початкових класів є: спостереження за професійними досягненнями інших людей (спостереження за професійними успіхами однокурсників, уроками у початкових класах, що проводяться педагогом-майстром, вселяють у студента впевненість в успішному здійсненні педагогічної діяльності. Відбувається засвоєння нового способу мислення, поведінки, ставлення до дитини, озброєння ефективними поведінковими стратегіями в типових і нетипових педагогічних ситуаціях, що сприяє професійній самоефективності майбутніх учителів початкових класів). Вербальне переконання (переконання особистості у власних можливостях досягнути поставленої мети, що передбачає емоційну підтримку студентів, віру в їхні здібності, можливості, схвалення та позитивне оцінювання, взаємодопомогу в умовах спільної творчої навчальної діяльності). Емоційний стан (відчуття майбутніми вчителями початкових класів емоційного піднесення, прагнення здійснювати професійну діяльність мають позитивний вплив на їхню педагогічну самоефективність. До механізмів формування педагогічної самоефективності майбутніх учителів початкових класів належать рефлексія, самооцінка, саморегуляція.

Професійна самоефективність учителя початкових класів полягає у наявності в нього професійної компетентності та впевненості. Поняття "компетентність" (лат. competens – відповідний, здібний) означає коло повноважень будь-якої посадової особи чи органу; володіння знаннями, досвідом у певній галузі. Під фаховою компетентністю педагога розуміють особистісні можливості учителя, які дозволяють йому самостійно й ефективно реалізовувати цілі педагогічного процесу [3, 6]. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності.

Самоефективності вчителя виявляється в узагальненому умінні педагогічно мислити, що передбачає наявність у педагога аналітичних, прогностичних, проєктивних, а також рефлексивних умінь. Аналітичні уміння

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА ЯК ОСНОВНИЙ АСПЕКТ ЙОГО ПЕДАГОГІЧНОЇ САМОЕФЕКТИВНОСТІ

складаються з таких умінь: аналізувати педагогічні явища, тобто розділити їх на складові елементи (умови, причини, мотиви, стимули, засоби, форми прояву і под.); [4, 275].

Самопізнання себе, як вчителя початкових класів, та вдосконалення педагогічної самоефективності може здійснюватися шляхом рефлексії, яка передбачає аналіз та роздуми студента над своїми професійними якостями, діями, та на основі цього перебудову і корекцію своїх оцінок, відношень, позиції, “конструювання” себе як самоефективного вчителя.

Самооцінка студентами власних особистісних та професійно-необхідних якостей на основі співставлення з еталоном та іншими студентами, виконує важливу функцію у розвитку педагогічної самоефективності [9, 16]. Саморегуляція полягає у зменшенні розбіжності між досягненнями та ціллю, яку ставить перед собою людина, і, подолавши цю розбіжність, ставить перед собою нові, більш високі професійні завдання. Психологи виділяють дві групи взаємовпливових факторів саморегуляції – зовнішні та внутрішні [4]. В якості зовнішніх факторів саморегуляції науковці виділяють стандарти, по яким особистість може оцінювати свою поведінку. Явища оточуючого середовища, взаємодіючи з якостями особистості, формують індивідуальні стандарти оцінки. Так, яким стандартам здійснення педагогічної діяльності буде слідувати студент, багато в чому залежить від особистісних характеристик, хоча вплив оточуючого середовища (викладачі, студенти, батьки і т.д.) також має місце. Крім того, зовнішніми факторами саморегуляції є підкріплення людської діяльності. На думку Р. Фрейджера та Д. Фейдимена, внутрішня винагорода не завжди являється достатньою [4]. Таким чином, у процесі досягнення педагогічної самоефективності студентам необхідні стимули, які виходять із зовнішнього середовища, і є більш дієвими, ніж самозадоволення. З цієї точки зору ми розглядаємо схвалення, заохочення від викладачів, батьків, а також винагороди, які студент робить собі сам, досягнувши проміжну ціль на шляху оволодіння педагогічною самоефективністю.

Серед умінь і навичок самоефективності вчителя особливе місце посідає розвиток мови педагога, що є одним із важливих виховних засобів і містить такі аспекти: правильна дикція, “поставлений голос”, ритмічне дихання і розумне приєднання до мови міміки і жестів. Крім названих, до умінь і навичок педагогічної техніки належать: уміння управляти своїм тілом; регулювати власні психічні стани; викликати “на

замовлення” почуття подиву, радості, гніву і под.; володіти технікою інтонування для вираження різних почуттів (прохання, вимоги, питання, наказу, поради, побажання тощо) та інші [7, 46].

Аналіз світових тенденцій угалузі професійно-педагогічної освіти засвідчує зростання вимог до педагогічного професіоналізму і особистих якостей вчителя. На думку вчених, основними проблемами, з якими зустрічатимуться вчителі у цьому тисячолітті, є:

- постійне ускладнення змісту освіти, гарантування високого рівня освітніх стандартів;
- самостійна постановка і вирішення творчих і дослідницьких завдань; ускладнення проблем виховання;

- безперервне оволодіння прогресивними технологіями навчання і виховання, новими досягненнями вітчизняного і зарубіжного досвіду; розв’язання складних професійно-педагогічних проблем, які вимагають інтеграції знань, практичних умінь і навичок із таких суміжних з педагогікою наук, як математика, філософія, психологія, медицина, релігієзнавство, правознавство та ін.;

- робота в єдиному інформаційному середовищі, що передбачає раціональне використання інформаційних технологій у навчально-виховному процесі [8, 6].

Висновок. Педагогічна самоефективність має свою специфіку, оскільки виступає освітньо-професійним індикатором визначення ступеня готовності студента до компетентного здійснення професійної діяльності, слугує показником його професійної зрілості та конкурентноздатності. Педагогічна самоефективність учителя початкових класів – це особистісно-професійна характеристика, що виявляється у готовності та здатності педагога мобілізувати сукупність особистісних якостей, кваліфікаційних знань, умінь та методичної майстерності з метою досягнення оптимальних результатів у педагогічній діяльності. Під педагогічною самоефективністю розуміємо утворення, яке виражається у впевненості педагога у власній професійній компетентності, здатності здійснювати педагогічну діяльність, обираючи засоби педагогічного впливу, що забезпечують успішне досягнення поставлених цілей навчально-виховного процесу.

1. Бандура А. *Теорія соціального навчання*. – СПб.: Евразія, 2000. – 320 с.

2. Гордеева Т.О. *Психологія мотивації досягнення*. – М.: Смысл; Академия, 2006. – 336 с.

3. Дибкова Л.М. *Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів*. Автореферат дис... канд. пед. наук. – К., 2006. – 20 с.

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

4. Долинська Л.В. Проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до творчої взаємодії // Зб. наук. пр. "Творча особистість вчителя: проблеми теорії і практики". – К.: Вид-во НПУ, 1997. – С. 273 – 276.

5. Кремешна Т.І. Формування професійної самоєфективності майбутніх учителів початкових класів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти" / Т.І. Кремешна. – Одеса, 2008. – 23 с.

6. Курлянд З.Н. Професійна усталеність вчителя – основа його педагогічної майстерності:

навчальний посібник/ З.Н. Курлянд. – Одеса: ПДПУ ім. К.Д. Ушинського, 1995. – 160 с.

7. Педагогіка вищої школи / [В.П. Андрущенко, І.Д. Бех, І.С. Волощук та ін.]; за ред. В.Г. Кременя, В.П. Андрущенко, В.І. Лугового. – К.: Педагогічна думка. – 2009. – 256 с.

8. Пометун О.І. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. За ред. О.І. Пометун. – К.: Видавництво "АСК", 2004. – 192 с.

9. Сисоєва С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня. – К.: Поліграфкнига, 1996. – 406 с.

Стаття надійшла до редакції 12.12.2016

УДК 378.046.4

Олена Керекеша-Попова, аспірант
Бердянського державного педагогічного університету

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

У статті розглядаються підходи до визначення сутності поняття "управлінська компетентність" у науково-педагогічній літературі. Визначаються основні компоненти управлінської компетентності майбутніх інженерів-педагогів.

Розглянуто особливості людини в управлінні; проаналізовано погляди науковців щодо управлінської діяльності майбутніх інженерів-педагогів; визначено основні якості інженера-педагога, необхідні для ефективного здійснення ним професійної діяльності.

Ключові слова: управлінська компетентність, компетенція, управління, керівництво, якості особистості, аспекти управління, інженер-педагог.

Лит. 9.

Олена Керекеша-Попова, аспірант Бердянського державного педагогічного університету

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ-ПЕДАГОГОВ

В статье рассматриваются подходы к определению сущности понятия "управленческая компетентность" в научно-педагогической литературе. Определяются основные компоненты управленческой компетентности будущих инженеров-педагогов.

Рассмотрены особенности человека в управлении; проанализированы взгляды ученых относительно управленческой деятельности будущих инженеров-педагогов, определены основные качества инженера-педагога, необходимые для эффективного осуществления им профессиональной деятельности.

Ключевые слова: управленческая компетентность, компетенция, управление, руководство, качества личности, аспекты управления, инженер-педагог.

Olena Kereksha-Popova, Postgraduate Student Berdyansk State Pedagogical University

THE FEATURES OF MANAGERIAL COMPETENCE OF FUTURE ENGINEERS-PEDAGOGUES

The article covers the approaches concerning the definition of concept "managerial competence" in the scientific literature. The core components of future engineers-pedagogues are described.

The peculiarities of person in the management are considered; the views of scientists concerning the managerial functions of future engineers-pedagogues are analysed; the main qualities of engineers-pedagogues required for effective performance of their duties are defined.

Keywords: managerial competence, a competence, a government, a management, the qualities of the person, the aspects of management, an engineer-pedagogue.

Постановка проблеми. В умовах здійснення радикальної економічної реформи, дієвих перетворень у всіх сферах суспільного життя в Україні, особливу роль відведено освітянській галузі, першочесно формування головної продуктивної сили